

PÁZMÁNY

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar

Doktori és Habilitációs Iroda

Intézményi azonosító: FI79633
1088 Budapest, Mikszáth tér 1.

Történelemtudományi Doktori Iskolai kurzus meghirdetése

Előadó: Dr. Rácz Tibor Ákos	Szemeszter: 2022/2023. I.
Tanegység neve: Szabadon választható tárgy 5. A középkori telep régészeti kutatása	TDI képzés
Tanegység kódja: BTR-DK-721	Előadás – <u>szeminárium</u> (aláhúzendő)

Tematika

1. Bevezetés a településrégészetbe. Elmélet és módszertan
2. Tájrégészet és környezetrégészet. Külföldi példák és kutatástörténet
3. Tájérténeti és régészeti topográfiai kutatások Magyarországon
4. A középkori falvak régészete. Kutatástörténet és kutatási problémák
5. Települési formák. Város és falu a középkorban
6. Településhierarchia
7. Árpád-kori falvak belső szerkezete
8. Késő középkori falvak belső szerkezete
9. A lakóépítmény, mint régészeti, műemléki és építészettörténeti kutatási egység
10. A veremház régészete
11. Munka, háziipar és iparrégészeti emlékek
12. A háztartás tárgyi világa
13. Élelemszerzés és gazdálkodás, állat- és növényvilág

Olvasmányjegyzék a tárgyalt témákhoz

Kötelező szakirodalom:

- Balassa M. I.: A parasztház évszázadai. A magyar lakóház középkori fejlődésének vázlata. Békéscsaba 1985.
- Barabás J. – Fodor I. – Kovalovszki J. – Balassa M. I.: Vita a magyar lakóház középkori történetéről. Ethnographia 99:2 (1988) 246–259.
- Bálint M. – Laszlovszky J. – Romhányi B. – Sabján T. – Takács M.: Középkori falvak és határuk. In: Magyar régészet az ezredfordulón. Szerk.: Visy Zs. Budapest 2003, 383–388.
- Belényesy M.: Adatok a tanyakialakulás kérdéséhez. A „telek” és a magyar tanya középkori gyökerei. PPTe BTK Bölcsészeti Kari Értekezések 12. Budapest 1948.
- Belényesy M.: A permanens egymezős földhasználat és a két- és háromnyomásos rendszer kialakulása Magyarországon a középkorban. Ethnographia 71 (1960) 81–106.
- Beresford, M. W.: The Lost Villages of England. London 1954.
- Beresford, M. W. – Hurst, J. G.: Wharram Percy: Deserted Medieval Village. London 1990.
- Bóna I.: Vázlat a lakóházak történetéről a Kárpát-medencében. Bírálta Barabás Jenő: Fordulatok és korszakok a magyar népi építészetben c. doktori értekezéséről. Ethnographia 99:3–4 (1988) 401–411.
- Donat, P.: Haus, Hof und Dorf in Mitteleuropa vom 7.–12. Jahrhundert. Archäologische Beiträge zur Entwicklung und Struktur der Bäuerlichen Siedlung. Schriften zur Ur- und Frühgeschichte 33. Berlin 1980.
- Dyer, C. – Everson, P.: The development of the study of medieval settlements, 1880–2010. In: Medieval Rural Settlements. Britain and Ireland, AD 800–1600. Eds.: Christie, N. – Stamper, P. Oxford 2012, 11–30.

PÁZMÁNY

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar

Doktori és Habilitációs Iroda

Intézményi azonosító: FI79633
1088 Budapest, Mikszáth tér 1.

- Felgenhauer-Schmiedt, S.: Archäologie ländlicher Siedlungen des Mittelalters in Niederösterreich. Beiträge zur Mittelalterarchäologie in Österreich 25 (2009) 69–87.
- Fodor I.: Régészeti adalékok lakáskultúránk történetéhez. In: Népi kultúra – népitársadalom. Folclorica et ethnographica. A Magyar Tudományos Akadémia néprajzi kutatócsoportjának évkönyve 13. Szerk.: Kósa L. Budapest 1983, 81–118.
- Fodor I.: Megjegyzések a középkori magyar lakóház fejlődéstörténetéhez (Anmerkungen zur Entwicklungsgeschichte des ungarischen Wohnhauses im Mittelalter). In: Népi építészet a Kárpát-medence északkeleti térségében. Szerk.: Cseri M. – Balassa M. I. – Viga Gy. Miskolc–Szentendre 1989, 21–45.
- Fodor I.: A magyar gazdálkodás változásai a 10. században (Die Veränderungen der Ungarischen Wirtschaft im 10. Jahrhundert). In: A fénylő középkor. Tanulmányok Kovalovszki Júlia tiszteletére. Szerk.: Fodor I. – Szatmári I. Budapest–Békéscsaba 2006, 13–33.
- Fodor I.: Méri István és középkori régészeti falukutatásunk születése (István Méri und die Entstehung der Mittelalterlichen Archäologischen Dorfforschung in Ungarn). Communicationes Archaeologicae Hungariae 2010–2013, 197–222.
- Földes L.: „Telkek” és költözködő falvak a honfoglaló és Árpád-kori magyarság gazdálkodásában. In: Nomád társadalmak és államalakulatok. Kőrösi Csoma Kiskönyvtár 18. Szerk.: Tőkei F. Budapest 1983, 327–348.
- Habovštiak, A.: Stredoveká dedina na Slovensku (Das mittelalterliche Dorf in der Slowakei). Bratislava 1985.
- Hamerow, H.: Early Medieval Settlements. The Archaeology of Rural Communities in Northwest Europe, 400–900. Oxford 2002.
- Hoffmann T.: A faház (domus lignea) a középkori Európában. Ház és ember 8 (1992) 5–40.
- Holl I.: Sarvaly középkori lakóházai (Die mittelalterliche Wohnhäuser in Sarvaly). Archaeologiai Értesítő 106 (1979) 33–51. Holl, I.: Mittelalterliche Dorfgrundrisse in Ungarn. Mitteilungen des Archäologischen Institutes der Ungarischen Akademie der Wissenschaften 14 (1985) 243–249, 339–342.
- Holl, I. – Parádi, N.: Das mittelalterliche Dorf Sarvaly. Fontes Archaeologici Hungariae. Budapest 1982.
- Jankovich B., D.: Archaeological Topography. Theoretical and Practical Lessons. Mitteilungen des Archäologischen Institutes der Ungarischen Akademie der Wissenschaften 14 (1985) 283–292.
- Jankovich B. D.: A régészeti topográfia helyzete és jövője (The Condition and Future of Archaeological Topography). In: A középkor és a kora újkor régészete Magyarországon (Archaeology of the Middle Ages and the Early Modern Period in Hungary). Szerk.: Benkő E. – Kovács Gy. Budapest 2010, 885–894.
- Kristó Gy.: Tájsemlélet és térszervezés a középkori Magyarországon. Szegedi Középkortörténeti Könyvtár 19. Szeged 2003.
- Kubinyi A.: Városfejlődés és vásárhálózat a középkori Alföldön és az Alföld szélén. Dél-Alföldi Évszázadok 14. Szeged 2000.
- Laszlovsky, J.: Field Systems in Medieval Hungary. In: The Man of Many Devices, Who Wandered Full Many Ways. Festschrift in Honor of János M. Bak. Eds.: Nagy, B. – Sebők, M. Budapest 1999, 432–444.
- Laszlovsky, J.: Space and Place: Text and Object. Human-Nature Interaction and Topographical Studies. In: People and Nature in Historical Perspective. Eds.: Laszlovsky, J. – Szabó, P. Budapest 2003, 81–104.
- Laszlovsky J.: Földművelés a késő középkori Magyarországon. In: Gazdaság és gazdálkodás a középkori Magyarországon. Gazdaságtörténet, anyagi kultúra, régészet. Szerk.: Kubinyi A. – Laszlovsky J. – Szabó P. Budapest 2008, 49–82.
- Maksay F.: A magyar falu középkori településrendje. Budapest 1971.
- Méri I.: Beszámoló a Tiszalök-rázompusztai és Túrkeve-mórici ásátások eredményeiről I. (Отчет о раскопках в Тисалёк-Разомпыста I.). Archaeologiai Értesítő 79 (1952) 49–67.
- Miklós, Zs.: Einige Fragen der mittelalterlichen Siedlungsgeschichte im Spiegel der archäologischen Topographie. Mitteilungen des Archäologischen Institutes der Ungarischen Akademie der Wissenschaften 14 (1985) 235–242.
- O’Sullivan, A. – McCormick, F. – Kerr, T. R. – Harney, L. – Kinsella, J.: Early Medieval Dwellings and Settlements in Ireland, AD 400–1100. BAR International Series 2604. Oxford 2014.
- Pálóczy Horváth A.: A késő középkori népi építészet régészeti kutatásának újabb eredményei (Neue archäologische Forschungsergebnisse im Bereich der spätmittelalterlichen Architektur auf dem Lande). In: Népi építészet a Kárpát-medencében a honfoglalástól a 18. századig. Jász-Nagykunszolnok Megyei Múzeumok Közleményei 58. Szerk.: Cseri M. – Tárnoki J. Szentendre–Szolnok 2001, 221–260.
- Pálóczy Horváth A.: Az elpusztult késő középkori falvak morfológiai variációi (The Morphological Variations of the Ruined Villages from the Late Medieval Ages – Morphologische Variationen der Zerstörten Dörfer aus dem Späten Mittelalter). Arrabona 44 (2006) 357–390.
- Pálóczy Horváth A. – Sabján T.: Lakóház és telek rekonstrukciója Szentkirályon, egy késő középkori faluban II. In: A középkori magyar agrárium. Szerk.: Bende L. – Lőrinczy G. Ópusztaszer 2000, 121–182.
- Ráczy T. Á.: A Pesti-síkság falvai a magyar honfoglalástól a 14. századig. Kerámiaművesség, lakóépítmények, települési formák. Villages of the Pest plain from the Hungarian conquest until the fourteenth century. Pottery, residential buildings, settlement forms. Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia 13. Budapest 2019.

PÁZMÁNY

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar

Doktori és Habilitációs Iroda

Intézményi azonosító: FI79633
1088 Budapest, Mikszáth tér 1.

- Sabján T.: A veremház rekonstrukciója (Die Rekonstruktion des Grubenhauses). In: Egy Árpád-kori veremház feltárása és rekonstrukciója (Ausgrabung und Rekonstruktion eines Grubenhauses aus der Árpádenzeit). Monumenta Historica Budapestinensia 10. Szerk.: Bencze Z. – Gyulai F. – Sabján T. – Takács M. Budapest 1999, 131–176.
- Schreg, R.: Dorfgeneise in Südwestdeutschland. Das Renninger Becken im Mittelalter. Materialhefte zur Archäologie in Baden-Württemberg 76. Stuttgart 2006.
- Szabó K.: Az alföldi magyar nép művelődéstörténeti emlékei (Kulturgeschichtliche Denkmäler der Ungarischen Tiefebene). Bibliotheca Humanitatis Historica 3. Budapest 1938.
- Szabó I.: A falurendszer kialakulása Magyarországon. X–XV. század. Budapest 1966.
- Takács, M.: Dörfliche Siedlungen der Árpádenzeit (10.–13. Jh.) in Westungarn (Rural settlements of the Árpadian Age in Western Hungary). In: Ruralia II. Památky Archeologické, Supplementum 11. Ed.: Klápště, J. Prague 1998, 181–191.
- Takács, M.: Nucleated and/or dispersed settlements from the Árpadian and the Angevin age in the west Hungarian region of Kisalföld (Hufenartige und/oder zersplitterte Siedlungen der Árpáden- und Anjouzeit der Westungarischen Region Kisalföld). In: Ruralia III. Památky Archeologické, Supplementum 14. Ed.: Klápště, J. Prague 2000, 240–251.
- Takács M.: Az Árpád-kori köznépi lakóház kutatása, különös tekintettel az 1990-es évekre (Erforschung des Wohnhauses des gemeinen Volkes zur Arpadenzeit; im Mittelpunkt die Forschung der 1990er Jahre). In: Népi építészet a Kárpát-medencében a honfoglalástól a 18. századig. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Közleményei 58. Szerk.: Cseri M. – Tárnoki J. Szentendre–Szolnok 2001, 7–54.
- Takács M.: Árpád-kori falusias települések kutatása Magyarországon 1990 és 2005 között (The Researching of Arpadian-Era [Eleventh-Thirteenth-century] Village-like Settlements in Hungary Between 1990 and 2005). In: A középkor és a kora újkor régészete Magyarországon (Archaeology of the Middle Ages and the Early Modern Period in Hungary). Szerk.: Benkő E. – Kovács Gy. Budapest 2010, 1–67.
- Magyarország régészeti topográfiája. Múlt, jelen, jövő (Archaeological Topography of Hungary – Past, Present and Future). Szerk.: Benkő E. – Bondár M. – Kolláth Á. Budapest 2017.
- Turner, S. – Silvester, B. (eds.): Life in Medieval Landscapes. People and Places in the Middle Ages. Papers in Memory of H. S. A. Fox. Oxford 2012.
- Wolf M.: Újabb adatok az Árpád-kori népi építészet kutatásához. Az Árpád-kori köznépi lakóépület kutatása (Further data to the research of medieval vernacular architecture in Hungary [1000–1301]). Ethnographia 125:1 (2014) 20–47.

Ajánlott szakirodalom:

- Biczó P.: Árpád-kori házrészlet Bátmonostorról. In: A fénylő középkor. Tanulmányok Kovalovszki Júlia tiszteletére. Szerk.: Fodor I. – Szatmári I. Budapest–Békéscsaba 2006, 43–54.
- Bíró Gy.: Többrétegű Árpád-kori település Jászfényszaru–Szőlők-alján (Multi-layered Árpád Age Settlement at Jászfényszaru–Szőlők-alja). In: A múltnak kútja. Fiatal középkoros régészek V. konferenciájának tanulmánykötete (The Fountain of the Past. Study Volume of the Fifth Annual Conference of Young Medieval Archaeologists). Szerk.: Rác T. Á. Szentendre 2014, 113–131, 385–397, 454.
- Bóna, I.: Arpadenzeitliche Dörfer, Kirche und Friedhof am Marosfluss. Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae 37 (1985) 223–236.
- Dám, L.: Zur Frage des Genese des Ungarischen Hauses. In: Ethnographica et Folkloristica Carpathica 1. Red.: Ujváry Z. Debrecen 1979, 85–99.
- Dinnyés I.: XIII. századi ház a tápiógyörgyei Ilike parton (Ein Haus aus dem 13. Jahrhundert am Ufer von Ilike in Tápiógyörgye). In: Néprajzi tanulmányok Ikvai Nándor emlékére I. Studia Comitatus 23. Szerk.: Novák L. Szentendre 1994, 101–118.
- „Fél évszázad terepen” Tanulmánykötet Torma István tiszteletére 70. születésnapja alkalmából. Szerk.: Kővári K. – Miklós Zs. Budapest 2011.
- Györffy Gy.: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza I. Budapest 1963.
- Györffy Gy.: A honfoglaló magyarok települési rendjéről (Über das Siedlungssystem der Landnehmenden Ungarn). Archaeologiai Értesítő 97 (1970) 191–242.
- Kurt H.: Morești. 2. Grabungen in einer mittelalterlichen Siedlung im Siebenbürgen. Bonn 1984.
- Irásné Melis K.: Középkori falvak a pesti határból (Mittelalterliche Dörfer in der Gemarkung von Pest). Archaeologiai Értesítő 102 (1975) 224–243.
- Irásné Melis K.: Die Herausbildung und Entwicklung des mittelalterlichen Dorfsystems von den Anfängen bis 1241. In: Budapest im Mittelalter. Schriften Braunschweigischen Landesmuseum 62. Hrsg.: Biegel, G. Braunschweig 1991, 144–152.
- K. Csilléry K.: A magyar népi lakáskultúra kialakulásának kezdetei. Budapest 1982.
- Kovalovszki J.: A Visegrád-várkerületi Árpád-kori faluásatásról. In: A magyar falu régésze Méri István, 1911–1976. Ceglédi Füzetek 2. Szerk.: Kocsis Gy. Cegléd 1986, 61–63.

PÁZMÁNY

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar

Doktori és Habilitációs Iroda

Intézményi azonosító: FI79633
1088 Budapest, Mikszáth tér 1.

- Lázár S.: Kora Árpád-kori település Esztergom-Szentgyörgymezőn (Frühárpádenzeitliche Siedlungsgrabung in Esztergom-Szentgyörgymező). Opuscula Hungarica I. Szerk.: Garam É. – Révész L. Budapest 1998.
- Lost Farmsteads. Deserted Rural Settlements in Wales. CBA Research Report 148. Ed.: Roberts, K. York 2006.
- Major J.: A telektípusok kialakulásának kezdetei Magyarországon (Anfänge der Entstehung der Hufetypen in Ungarn). Településtudományi Közlemények 12 (1960) 34–55.
- Medieval Rural Settlements. Britain and Ireland, AD 800–1600. Eds.: Christie, N. – Stamper, P. Oxford 2012.
- Mesterházy K.: A többosztatú falusi ház kialakulása. Századok 125 (1991) 68–87.
- Szűcs J.: Megosztott parasztság – egységesülő jobbágyság: a paraszti társadalom átalakulása a 13. században. 1–2. közlemény. Századok 115 (1981) 3–65, 263–314.
- Takács, M.: Über die Chronologie der Mittelalterlichen Siedlungsgrabungen in Ungarn. Erläuterungen zu zwei Chronologischen Tabellen. Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae 60 (2009) 223–252.
- Takács M.: A középkori falusias települések feltárása. In: Régészeti kézikönyv. Szerk.: Müller R. Budapest 2011, 209–236.
- Takács, M.: Die ungarische Staatsgründung als Modellwechsel und/oder möglicher Akkulturationsprozess. Die Aussagekraft der archäologischen Funde und Befunde. In: Akkulturation im Mittelalter. Vorträge und Forschungen 78. Hrsg.: Härter, R. Memmingen 2014, 165–205.
- Tari E.: Faépületek az Árpád-kor népi építészetében (Holzbauten in der Volksbaukunst der Arpadenzeit). In: Népi építészet a Kárpát-medencében a honfoglalástól a 18. századig. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Közleményei 58. Szerk.: Cseri M.–Tárnoki J. Szentendre–Szolnok 2001, 157–186.
- Taylor, C. C.: Medieval rural settlement: changing perceptions. Landscape History 14 (1992) 5–17.

Budapest, 2022. november 07.

Rác Tibor Ákos